

njenem imenu ugotavlja: »Bolj kot bič in meč zagotavljata obstoj naroda njegova duševna zrelost in neomajno vztrajanje pri moralnih principih.« Bodočnost, si drzne napisati kljub izredno strogi cenzuri, je v rokah ljudstev in ne držav.

Če je afrikanski roman dokaj šibak, je močno pomembna njegova poezija. Pravijo, da je afrikanščina idealen jezik za poezijo. Po mnenju kritikov lahko afrikansko poezijo uvrstimo med najboljše na svetu. Še bolj bo marsikoga presenetilo, da imajo južnoafriški pesniki izredno širok krog bralcev. Čeprav je Afrikanerjev le toliko kot Slovencev, v njihovi deželi neprestano izhajajo pesniške zbirke, ki jim je posvečen dobršen del radijskega programa, in razprave o novih delih so povsod živahne in dolge.

(Konec prihodnjič)

Vilko Novak

GLOSE IN KOMENTARJI

GLEDALIŠČE PRAZNIH ROK

V *Ljubljanski kroniki*, ki jo je napisal za beograjski časopis *Danas* (5. januarja 1962) pesnik Veno Taufer, smo pričel svojevrstne kulturno idejne dialektike. Po mnenju Vena Tauferja je namreč Odra 57 edino gledališče v Sloveniji, ki je objavilo in napovedalo »stvaren, idejno in estetsko konkreten, revolucionarno koncipiran program«. Spričo tega bi seveda gledalec upravičeno upal, da bodo vsa dela in vse uprizoritve na Odru 57 izraz tega veličastnega in enkratnega programa, ki ima svoje idejno oporišče v razpravljanju Tarasa Kermaunerja *O nekaterih problemih sodobnega gledališča*. To tembolj, ker je pisanje Tarasa Kermaunerja povzročilo visoko temperaturo v Sloveniji in o njem razpravljajo celo v kavarnah, kot poučuje srbskohrvaške bralce Veno Taufer. Toda glej ga spaka, že prva uprizoritev na Odru 57 ni bila v redu, zakaj: »S prvo premiero (Zupanove drame *Aleksander praznih rok*) je bil izpolnjen samo drugi, estetski del programa, ker bi uprizorjeno delo moglo prenesti vsako drugo gledališče.« Zaboga, se vprašamo, kakšno pa je to gledališče, ki napove revolucionarni program in ga začne izvajati z deli, ki sodijo v tako imenovana uradniška gledališča? Kje je torej revolucija v gledališču? Ali je skrita v besedah ali v dejanjih? In kako je mogoče napovedati revolucijo in je hkrati ne izvajati?

Po mnenju Vena Tauferja ni tega tragičnega nesporazuma na Odru 57 kriv nihče drug kot pisec drame Vitomil Zupan; njegovo delo je namreč nastalo vsaj tri leta prej, »v času (1954), ko je bil sentimentalni humanizem še borbena ideologija proti dogmatski birokraciji in unitaristični oblasti...« Seveda pa so se medtem pogoji spremenili in Vitomil Zupan je s svojimi sentimentalno humanističnimi nazori kratko in malo zastarel. Čudno pri tem je le to, da niso niti vodstvo niti dramaturg niti prijatelji Odra 57 tega dejstva ugotovili pred premiero. Le kaj neki so delali tisti čas? Menda so tako naporno premišljevali o revoluciji v gledališču, da niso niti opazili idejno diverzantskega Zupanovega dela, ki se jim je tako neženerano pretihotapilo v njihov revolucionarni program. In tako so v dobri revolucionarni veri začeli svojo letošnjo sezono, ne vedoč, da jo začenjajo v znamenju tolikanj osovražene sentimentalnega humanizma, ki se zoper njega z združenimi močmi vojskujejo že celo koledarsko leto.

Kot je videti, so se antisentimentalni antihumanisti iz tega kočljivega položaja izmotali tako, da so se skozi Tauferjeva usta odrekli Vitomila Zupana z njegovo dramo vred. Svojega napovedanega »konkretnega« in »revolucionarnega« programa tako resda niso izpolnili, zato pa se lahko ponašajo, če z drugim ne, vsaj s tem, da so ohranili neomadeževano njegovo čistost.

♂

PARADA NEPOUČENOSTI

V *Naših razgledih* (1961, št. 24, str. 564) je Dragana Kraigher pod naslovom *Parada diletantizma* ocenila predstavo Sartrovih *Umazanih rok* v izvedbi gledališke skupine Ad hoc. Pustimo pretres te ocene in te predstave ob strani, ker ni predmet našega kratkega zapiska, pač pa se ustavimo ob trditvi avtorice kritike, »da bi bilo dostojneje za avtorja, če bi Umazane roke raje še počakale knjižne izdaje«. Ob tem stavku pa se seveda moramo vmešati v anatemo, ki jo je izrekla Dragana Kraigher nad Gledališčem ad hoc, po vrhu pa še nad Odrom 57 in ljubljansko Dramo. Avtorica *Parade diletantizma* ima seveda pravico, da sodi in razsoja, da ocenjuje in vrednoti, da hvali in graja vse, kar se dogaja v slovenski gledališki kulturi. Priznamo ji tudi pravico, da izreka prekletstvo nad vsem, kar ji ne ugaja in kar se ne zлага z njenim gledališkim konceptom, ki ga sicer še nismo imeli prilike povsem spoznati, a vendarle verujemo, da ga nosi v globinah svoje duše. Celó veselilo bi nas, če bi kdo z ostro mislijo in sodbo razsojal in razmišljal o poteh našega gledališča in o naših gledaliških ustvarjalcih. Zakaj vsaka ostra, a načelna in poštena sodba v bistvu gradi in ustvarja. Seveda pa je takšno kritično delo težko, naporno in tudi odgovorno, saj zahteva človeka velikega znanja, širokih razgledov in trdne poučenosti. To so sicer objektivne ovire, na katere naleti vsakdo, ki suka pero, a jih je vendarle mogoče premagati s primerno pridnostjo in učenjem. Nikdar se ne bi ustavili ob Dragani Kraigher, če ne bi tudi njeno pisanje bilo izraz vsesplošnega omalovaževanja dejstev, ki se danes na Slovenskem goji s tolikšnim entuziazmom in trdovratnostjo, da začenja človek verjeti v novo devizo: v neznanju je moč. Tako tudi Dragana Kraigher zahteva v citiranem stavku nekaj, kar je bilo opravljeno že pred njenim vstopom med pišoče ljudi. Sartrove *Umazane roke* resnično ne morejo več čakati na knjižno izdajo. To pa iz preprostega razloga, ker so že izšle. Da, izšle so leta 1960 v knjigi *Nepokopani mrtveci* skupaj s temile dramami Jeana-Paula Sartra: *Muhe*, *Zaprta vrata*, *Spoštljive vlačuge* in *Nepokopani mrtveci*. To pa bi moral vsakdo, ki piše o slovenskih uprizoritvah Sartrovih dram, vedeti, saj pravijo, da je prav, že pred predstavo ali vsaj po njej prebrati uprizorjeno dramsko delo enkrat ali celo dvakrat. Razlog za tako branje je preprost: zato da bo kritična misel pravičnejša, bolj dognana in tehtna, zato da se lahko kritik postavi z argumenti po robu režiserjevemu konceptu in igralskim kreacijam. *Quand on n'a pas bonne tête, il faut avoir bonnes jambes*, pravijo Francozi. In ta nasvet velja za tiste, ki ne poznajo dejstev, zakaj z marljivo hojo in še bolj marljivim obiskovanjem knjižnic, knji-garn, seminarjev in predavalnic je namreč mogoče odstraniti marsikatero temno mesto v znanju, razširiti poučenost in tako podpreti veljavnost in upravičenost svojih sodb. V nasprotnem primeru je tovrstna anatema le bumerang. Ta pa zadene točno tistega, ki je anatemo izrekel. In tako je tudi prav.

s c d